

Andreas Gruschka
Verstehen lehren. Ein Plädoyer für guten Unterricht
Stuttgart: Reclam, 2011

Didaktisering?

Professor i pædagogik ved Johann Wolfgang Goethe Universitetet i Frankfurt am Main Andreas Gruschka udgav i 2011 bogen *Verstehen lehren. Ein Plädoyer für guten Unterricht*. Bogen er relativ lille af omfang, men alligevel indholdsrig og væsentlig. Bogen er ikke noget manifest trods sin titel. Den er en analyse af de uddannelsesreformer, der har præget de nationale uddannelsessystemer de sidste 15-20 år. "das Reformgewitter" kalder Andreas Gruschka de omfattende reformer.

Andreas Gruschka har et omfattende forfatterskab bag sig, og hans teoretiske ståsted og udgangspunkt er kritisk teori med vægt på inspirationen fra Th.W. Adorno. I 1989 kom *Negative Pädagogik* og i 1994 en kritisk analyse af spændingen mellem de pædagogiske normer og den pædagogiske praksis *Bürgerliche Kälte und Pädagogik*. I de seneste år har Gruschka gennemført empiriske studier af konkret undervisning – casestudier af undervisningen i skolen: *Präsentieren als neue Unterrichtsform* (2008) og *An den Grenzen des Unterrichts* (2010).

Den præsentation af *Verstehen Lehren*, jeg giver her, er også ment som en anbefaling. Gruschka beskriver reformerne i den tyske skole, men det er ikke vanskeligt at se paralleller til reformerne i vores eget uddannelsessystem. Ikke mindst dette er en af grundene til at anbefale bogen.

Størstedelen af bogen består af en kritisk analyse af reformerne og den praksis, de har resulteret i. Den kritiske analyse har udgangspunkt i en positiv beskrivelse af, hvad god undervisning er. God undervisning, argumenterer Andreas Gruschka, er undervisning, der sigter mod at nogen får forståelse af noget: *Verstehen lehren*.

Uddannelsesreformer

Gruschka karakteriserer reformerne på følgende måde: forandringer af skolen, der kommer udefra. Sat i gang af politikere og planlæggere uden afsæt i skolens og undervisningens immanente problemer.

Inspirationen til reformerne er de internationale sammenligninger (PISA), og skolerne vurderes på output'et. De evalueres tæt og målet er effektivitet set i forhold til de standarder de internationale sammenligninger har sat. Målene for undervisningen i skolen skal ikke diskuteres. De er givne. Det er kun midlerne i undervisningen, der kan drøftes, forandres og reformeres. Pædagogikken er afskaffet i forbindelse med udviklingen af uddannelsessystemerne, mener Gruschka.

De reformer, der kommer ud af fokuseringen på 'midlerne' i undervisningen, har ofte – mener Gruschka – karakter af patentløsninger, og det forventes, at det, der foreslås, hurtigt omsættes til praksis i skolen. Teorierne bag reformerne er psykologiske, organisationsteoretiske eller overtaget fra managementtænkning.

Reformkampagnerne er præget af aktivisme – der bliver gjort noget –, men de fører sjældent til egentlig udvikling af skolernes undervisning.

Andreas Gruschkas beskrivelse af uddannelsesreformerne er muligvis polemisk, men karakteristikken er genkendelige – også i en dansk sammenhæng.

Tre træk ved reformerne analyseres mere grundigt: kompetencebegrebet, didaktiseringen og opdragelsesaktiviteterne i den moderne skole.

Kompetencebegrebet

Kompetencebegrebet bruges i reformdiskussionen som et operativt dannelsesbegreb. Competence og dannelse betyder det samme, hedder det hos reformernes teoretikere (se tilsvarende dansk argumentation i *Fremtidens uddannelser – den ny faglighed og dens forudsætninger*, UVM 2003). Men kompetencer er ikke alsidige og almene og indfanger ikke dannelsesbegrebets henvisning til individets myndige status i den samfundsmæssige totalitet. Kompetencer udvikles gennem kvantitativ vækst. Dannelse udvikles gennem forfinelse og kultivering. Kompetencer er fanget i en funktionalistisk logik, hvor dannelse er udtryk for civilisering og kultivering. Hos Gruschka er vi ikke langt fra I. Kants myndighedsbegreb og pædagogiske filosofi.

Didaktisering

De næste træk, Gruschka analyserer, er 'didaktisering'. Normalt forbinder vi noget positivt med didaktik og dermed også med didaktisering. Hos Gruschka dækker begrebet en uheldig udvikling i undervisningen, nemlig metodernes selvstændiggørelse i forhold til undervisningens indhold.

Det er tydeligt, at den elevaktiverende undervisning har fået et større og større omfang i de sidste 15-20 år. Det er som om, man forudsætter en uvilje og reservation hos eleverne, der skal overvindes gennem aktiviteter. Lærernes frontalundervisning fylder stadig en del i undervisningen, men nu som en instruktion og igangsættelse af elevernes selvstændige opgaveløsning. Dertil 'forenkler' læreren undervisningens indhold gennem skemativering, aktualisering, medieskift og -variation, kontrolopgaver m.v.

Både elevaktiviteterne og 'forenklingerne' sker uden specifik tilpasning til undervisningens indhold.

Opdragelsestilpasning

Det sidste træk, Gruschka undersøger, er de mange opdragelsesaktiviteter, der vinder indpas i skolen. Uddannelsespolitisk er man optaget af elevernes manglende præstationer. Praktikkerne i skolen er optaget af opdragelsesproblemer. Eleverne er ikke tilpasset skolen og parate til undervisning, og mange initiativer i skolen handler om at imødegå elevernes utilpassethed. Udgangspunktet for initiativet er billedet af 'den gode elev', på samme måde som didaktikerne tale om 'den gode undervisning'.

De nye opdragelsesaktiviteter i skolen kan være enkle så som styring gennem ritualer, klap i hænderne, hævet hånd og lignende, eller de kan være kontrakter med elev og forældre eller notering af 'strafpoint' på tavlen. Dertil mere komplekse aktiviteter som opøvelse i konfliktbearbejdning eller mere raffineret kontrol gennem logbøger og portfolio.

Logikken i opdragelsesaktiviteterne er, at eleverne skal bevæge sig fra ydre kontrol og disciplineringsaktiviteter til elevens selvkontrol og selvdisciplinering. De "nye" opdragelsesaktiviteter i skolen har dog ingen pædagogiske perspektiver, skriver Gruschka. Intet dannelsesmæssigt eller emancipatorisk perspektiv. Opdragelsen skal bare sikre sig, at eleven gnidningsfrit tilpasser sig undervisningssituationerne.

Undervisning med henblik på forståelse

Overfor disse træk ved de nye uddannelses- og undervisningsreformer indkredser Gruschka skolens pædagogik og undervisning som opdragelse ved at forstå undervisningen med henblik på forståelse. Dette forudsætter, at undervisningens indhold prioriteres, og at det didaktiske arbejde er sensitivt overfor indholdets særlige karakter. Læreren skal tænke i fagets dannelsesmuligheder og have sans for de faglige discipliners genstand, grundantagelser og metoder.

Undervisningens princip er en undersøgende tilgang til verden via de faglige domæner. Undervisningen er spørgsmål og svar i forhold til indholdet. Det er afgørende, at man undgår, at metoderne selvstændiggør sig. Gruschkas undervisningsbegreb bygger på menneskets konstitutionelle nysgerrighed og på, at motivation er intrinsk. Eleverne bringes til at gøre erfaringer med det besvær, det er, at komme fra ikke-forståelse til forståelse og den disciplin, det kræver.

Gruschkas kritik af de moderne uddannelsesreformer er præcis og gælder som skrevet ovenfor ikke kun tysk uddannelsespolitik. Det er nemt at overføre analyserne til danske forhold. Gruschkas bog er også kritisk-konstruktiv gennem sin præsentation af undervisning med henblik på forståelse. Som sådan er undervisning opdragelse.

Verstehen lehren er en anbefalingsværdig bog, der også kan give anledning til, at A. Gruschkas forfatterkab i det hele taget kan komme til at spille en rolle i den pædagogiske diskussion herhjemme.

*Kjeld Sten Iversen, e-mail: ki@viauc.dk,
VIA University College, Aarhus, Danmark*